

Nałęcz, Tomasz

"Stosunek mocarstw zachodnich do problemów Górnego Śląska w latach 1918-1939", Jan Przewłocki, Warszawa-Kraków 1978 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 70/1, 182-183

1979

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Ejsmonda, Mariana Gawalewicz, Cypriana Godebskiego, Młcisława Godlewskiego (najliczniejsza grupa, licząca 231 listów), Ferdynanda Hoesicka i in. Listy te, jak każda korespondencja wielkiego pisarza, są bezcennym źródłem biograficznym i krytycznoliterackim, odbijającym także różnorodne inicjatywy społeczne mające na celu w warunkach braku państwowości polskiej, podtrzymanie bytu narodowego, w których brał czynny udział późniejszy laureat Nobla, lub którym patronował.

Listy zostały opatrzone notami biograficznymi adresatów oraz starannymi przypisami rzeczowymi. Na końcu tomu zostało umieszczone chronologiczne zestawienie listów.

A. B.

Listy Jana Stapińskiego lat 1895—1928, opr. J. Albin i J. R. Szaflik, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1977, s. 176.

Publikacja zawiera 134 listy (ze 181 zachowanych w zbiorach rękopiśmiennych archiwów, bibliotek i muzeów) Jana Stapińskiego z okresu, w którym odgrywał on poważną rolę w ruchu ludowym. Listy te udostępniono w pełnym wyborze, bez skrótów. Zrezygnowano tylko z tych, które miały wyraźny charakter pism urzędowych i pochodziły z lat prezesury Stapińskiego w PSL i okresu redagowania „Przyjaciela Ludu”. Wśród publikowanych po raz pierwszy listów znajdują się m.in. adresowane do Bolesława Wysłoucha, Karola Lewakowskiego, Michała Bobrzyńskiego, Konstantego Laskowskiego, Władysława Orkana, Jakuba Bojki, Stanisława Szczepańskiego. Większość dotyczy spraw publicznych i poszerza wiedzę o najnowszej historii Polski, zwłaszcza dziejach ruchu ludowego.

We wstępie autorzy przedstawili obszerny życiorys Jana Stapińskiego, ze zwróceniem uwagi na jego działalność polityczną. Cenne są komentarze do poszczególnych listów, w których pomieszczono objaśnienia faktów i wydarzeń mających bezpośredni związek z działalnością Stapińskiego.

W. W.

Jan Przewłocki, *Stosunek mocarstw zachodnich do problemów Górnego Śląska w latach 1918—1939*, PWN, Warszawa—Kraków 1978, s. 254.

Położenie międzynarodowe i polityka zagraniczna Polski w okresie międzywojennym należą do tematów najlepiej opracowanych w historiografii. Prezentowana rozprawa jest cennym uzupełnieniem tej wiedzy. Przedstawia dość wąski, ale bardzo istotny element stosunków międzynarodowych. Górny Śląsk ze względu na swe znaczenie gospodarcze, polityczne i strategiczne przez znaczną część międzywojennego dwudziestolecia znajdował się w centrum uwagi nie tylko polityków polskich i niemieckich, ale również francuskich, angielskich i, chociaż w mniejszym stopniu, włoskich. Sama wykorzystana w monografii literatura liczy kilkaset pozycji książkowych i artykułowych. Autor sięgnął także do prasy polskiej, niemieckiej, angielskiej, francuskiej i włoskiej, a także poza archiwami polskimi przeprowadził kwerendy w Archiwum MSZ w Paryżu i Archiwum MSZ w Pradze.

Praca posiada układ chronologiczny. W siedmiu rozdziałach omawia kolejno stanowisko mocarstw zachodnich wobec sporu o Górny Śląsk w latach 1918—1939. Po ostrych konfliktach na temat przynależności państwowej tej dzielnicy, uwień-

czonych kompromisową formułą z października 1921 i po krótkim okresie przewagi francuskiej w Europie nastąpiły, zdaniem autora, lata coraz dalej idącej ustepliwości Zachodu wobec roszczeń niemieckich. Na krótko i to tylko pozornie zmieniło sytuację dojście Hitlera do władzy. Polsko-niemiecka deklaracja o nieagresji i na tym odcinku przejściowo wyciszyła spory. Odżyły one w 1938 r. wraz z nowym etapem polityki Rzeszy wobec Polski.

Godzi się podkreślić, iż problematyka górnośląska pozwoliła autorowi ukazać ewolucję polityki europejskiej od podpisania układu pokojowego w Wersalu po wybuch drugiej wojny światowej.

T. N.

Andrzej Zakrzewski, *Wincenty Witos. Chłopski polityk i mąż stanu*, LSW, Warszawa 1977, s. 342.

Książka jest obszernym studium biograficznym Wincentego Witosa, przy czym autor koncentruje się na działalności politycznej przywódcy PSL „Piasta”. Praca wnosi cenny wkład do badań nad historią ruchu ludowego i szerzej — nad najnowszymi dziejami Polski; z jednej strony ze względu na wagę podjętego tematu, z drugiej zaś z powodu wywiązania się autora z postawionego zadania. Zakrzewski śledzi działalność polityczną Witosa na tle wielu środowisk, w których on żył, obracał się i tworzył. Ponieważ bohater książki był postacią bardzo aktywną i przez wiele lat ważącą na polskim życiu politycznym otrzymaliśmy pracę z rozbudowaną i wielowątkową narracją.

Książka składa się z 8 rozdziałów, których chronologiczny układ ukazuje kolejne etapy życia Witosa; stąd np. tytuły rozdziałów: „Od maja do Brześcia”, „Na czeskiej tułaczce” itd. A. Zakrzewski wykorzystał wiele materiałów archiwalnych, rękopiśmiennych, prasę. Zebrał też kilkanaście relacji, dotarł do zbiorów prywatnych, odnalazł dwa (z okresu drugiej wojny światowej) rękopisy Witosa. Autor w interesującym wstępie ukazuje różnorodne i niebagatelne trudności nie ułatwiające przygotowania biografii postaci, która przez wiele lat aż po dzień dzisiejszy wywoływała rozliczne kontrowersje.

Zwraca uwagę staranna edycja książki (wzbogaconej ciekawymi zdjęciami), przygotowanej przez Ludową Spółdzielnię Wydawniczą.

W. W.

Mieczysław Widernik, *Polityczne oblicze Gdyni w latach 1920—1939*, Wydawnictwo Uczelniane Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1977, s. 242.

Monografia nie jest pierwszą pracą poświęconą dziejom Gdyni. To jedno z największych osiągnięć Drugiej Rzeczypospolitej od dawna przyciągało uwagę historyków (przede wszystkim D. Steyera). Dotychczasowe badania koncentrowały się jednak na problematyce gospodarczej oraz na zagadnieniach ruchu robotniczego. Poza podsumowaniem tej wiedzy prezentowana rozprawa zawiera nowe ustalenia, oparte na archiwaliach przechowywanych w Centralnym Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Centralnym Archiwum KC PZPR, Archiwum Akt Nowych, Centralnym Archiwum Wojskowym, Wojewódzkich Archiwach Państwowych w Gdańsku i Bydgoszczy.